

Länsstyrelsen i Jönköpings län

Kulturreservatet Åsens by

Skötselplan 2005

Foto Åsa Thorsell 2005

Förord

Den reviderade skötselplanen för Åsens by är nu klar. Detta är en skötselplan som utgör huvuddelen av mitt examensarbete på magisternivå, som gett mig en inriktning mot Landskapsvård. Denna inriktning har jag kunnat få genom att läsa kursen Allmän kulturvård vid Göteborgs universitet - Hantverksskolan Dacapo, i Mariestad.

Mitt syfte med att göra en skötselplan var att göra den lättförståelig och tydlig, så att tillsyningsmannen på plats enkelt och klart förstår vad som skall göras. En praktisk skötselplan med andra ord, som kan användas och följas i arbetet.

Jag skulle här vilja passa på att tacka alla som jag kommit i kontakt med på Åsens by, för ert härliga bemötande och för att ni tog er tid att diskutera mina frågor, tankar och idéer som uppkommit vid vistelsen på plats. Tack också till Lage för att du tog dig tid att följa med runt i markerna och diskutera vidare vad som kan behöva göras i de olika vårdområdena.

Ett stort varmt tack även till John-Eric Gustafsson, vid Länsstyrelsen i Jönköping, som gett mig möjligheten till att göra detta arbete och som varit min handledare under arbetet.

TUSEN TACK!

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Beskrivning av området	sid. 2
Historik	sid. 3
Målsättning	sid. 4
Byggnader	sid. 5
Odling	sid. 5
Djurhållning	sid. 7
Trädgård	sid. 7
Hamling	sid. 8
Hägnader	sid. 8
Parkering	sid. 9
Skyltning, information	sid. 9
Bilagor:	
Skötselbeskrivning	bil. 1
Skötselplanskarta	bil. 2
Karta hägnader	bil. 3
Karta vandringsleder	bil. 4
Förslag till fårhage	bil. 5
Förslag till allmogeåker	bil. 6

SKÖTSELPLAN ÅSENS BY

Objektnr.	F 197
Namn	Åsens by
Kommun	Aneby
Socken	Haurida
Landskap	Småland
Ekonomisk karta	7E3e/4e
Topografisk karta	7E sydväst
Areal	35 ha
Fastighetsbeteckning	Åsen 2:2, 2:3, 2:4
Markägare och förvaltare	Aneby kommun Box 53 578 22 Aneby Tel 0380-46100

Föreliggande skötselplan har reviderats 2005 av Åsa Thorsell, Hantverksskolan Dacapo och bygger på skötselplanen som upprättades 1997 av John-Eric Gustafsson Länsstyrelsen i Jönköpings län.

Planen inleds med sammanfattande beskrivningar för olika verksamheter. För restaurering och fortsatt skötsel har området indelats i 65 mindre vårdområden, vilka behandlas i detalj i bilaga 1. Utöver dessa vårdområden tillkommer 8 stycken, vilka utgörs av vandringsleder och områden på kyrkans mark (vårdomr. 100 – 104) som disponeras av kulturresevatet Åsens by.

Åsens by utgörs av tre avstyckade gårdar med en sammanlagd areal av ca 35 ha. Området, som utgörs av bostadshus, ekonomibyggnader och omgivande landskap med åker, äng och betesmark, är avstyckat från kyrkans mark 1995. Restaureringsarbeten påbörjades 1993 av byggnader och därefter av den igenväxta odlingsmarken. Från och med 2000 då området blev kulturresevat har marken hävdats av kommunens arbetslag och Hauridas Sockenråd Ekonomisk Förening.

Bebyggelsen i Åsens by ligger drygt 1 mil öster om Vättern och 1/2 km NNV om Haurida kyrka. Åsens bys ägor gränsar i V till Laggarebo och i gränsen ligger Laggarebosjön, i N ligger den större sjön Ruppen. I Ö gränsar byn till Bohult och i SÖ, S och SV till Haurida by. Områdets högsta punkt 315 m. ö. h. ligger 250 - 300 m NNV om vägkorsningen i Åsens by och har troligen givit byn dess namn. Byns nordligaste gård, Norrgården, ligger på en avsats i bergets sydsluttning. Den västliga Södergården ligger på ett avsatsbildande krön i samma sluttning och den östliga gården ligger lägre.

HISTORIK

Åsens by ligger på **Sydsvenska höglandet** som, genom att det inte legat i svallzonen av ishavssjöar, har kvar sitt näringsrika finsediment i höga lägen. Dessutom finns stråk av brunjord och inlandsisen har fört med sig kalkhaltig jord. Moränsanden har varit bearbetad med de enklaste odlingsredskapen **grävkäpp** och **hacka** alltsedan stenåldern. Från bronsåldern finns större och mindre **hackerörsområden**, där stenar har lagts / slängts ihop i odlingsrösen och däremellan har det varit odlat. Dessa förhistoriska rösen består vanligen av 0,1 - 0,3 m stora stenar, som är nedsjunkna eller rättare sagt delvis överlagrade och somliga helt mossbelupna. I sluttningar kan de vara mer överlagrade i den del, som ligger högst.

Det finns inga registrerade förhistoriska gravar inom Åsens bys ägor, som kan tyda på bosättning. Däremot finns det kvar spår av odling, som kan vara från yngre bronsålder - äldre järnålder. Det är flacka, satta och nedsjunkna odlingsrösen ca 2 - 4 m i diameter av 0,1 - 0,3 m stora stenar. De ligger tätt med ca 5 - 10 m mellanrum. Åkerytorna saknar tydlig avgränsning och tunnas ut i kanterna. De har troligen bearbetats med grävkäpp och hacka. Den medeltida odlingen sträcker sig runt berget.

Första skriftliga belägg för namnet Åsen är från år 1455 som då kan ha bestått av två gårdar enl. Det medeltida Sverige. I jordeböckerna omnämns Åsen första gången 1542 och bestod då av två frälsehemman, varav det ena stod öde det året. Det är okänt om det stått öde tidigare, men inte sedan 1544. Enl. Frälsegodsen i Sverige under storhetstiden hade Norrgården och Södergården 1654 en skattekraft av ett mantal vardera.

Haurida sockenkarta från år 1683 redovisar Norrgården som 1/2 mantal (en 1/2-cirkel) och Södergården som 1 mantal (en hel cirkel) samt Ö därom en knektstuga. De enda gamla kartor som finns därutöver är en karta över Åsens gränser och en karta över "Åkern med några små anghagar till byn Åsen" (alltså inte hela inägomarken). Båda kartorna är från år 1794 med akt nr. 5:1 och 5:2 på Lantmäteriet i Jönköping

Laga skifte genomfördes 1865 i Haurida socken men inte i Åsens by. Byn hade då två hemman som delades på gårdarna Åsen, Åsens Södergård och Åsen Norregård. Detta år såldes ¼ mtl till Karl Jönsson och hans hustru. 1890 sålde Anders Gustav Fri och hans hustru den andra delen av gården, ¼ mtl till Karl Jönsson som nu ägde 2/4 mtl. Karl Jönsson bodde under denna tid i Åsen Södergård 1:1A (nu 2:3). För att söner skulle kunna ta över byggde Karl Jönsson dels en stuga, Åsen 1:1 B (nu 2:4) och dels en egen undantagsstuga och gården delades.

Åsen Norregård 2:1 (nu 2:2) fungerade som komministerboställe fram till 1912.

1993 påbörjades restaureringsarbeten vid Åsens by, som då ägdes av Lommaryds pastorat. De nuvarande tre fastigheterna avstyckades från stamfastigheten och 1995 förvärvade Aneby kommun dessa. 1994 påbörjades restaurering av markerna genom avverkning, röjning och nyhägnad. Successivt utökades betesmarkerna som hävdades av arrendator. Restaureringen skedde i nära samråd med länsstyrelsens kulturmiljöenhet som bidrog med medel ur anslaget för kulturlandskapsvård. I samband med förvärvet framförde kommunen önskemål om att fastigheten skulle skyddas som reservat.

MÅLSÄTTNING

Områdets betydelse och behov av skydd och vård

Länsstyrelsen anser att Åsens by är särskilt väl lämpad som kulturresevat tack vare flera faktorer. Byn med tre gårdar kan betraktas som typisk för länets småskaliga jordbruk och den är riksintresse för kulturmiljövården. Byn har lång kontinuitet i småskaligt brukande och ett byggnadsbestånd som är väl bevarat och upprustat. Odlingslandskapet är unikt genom sin prägel av ålderdomligt utseende och ordningssätt. Inslaget av små och flikiga åkertegar, ängs och hagmarker, sten- och trädgårdsgårdar, stora odlingsrösen, terrasser, gamla hägnadssystem och hamlade träd är stort.

Länsstyrelsen anser vidare att området särskilt måste skyddas för att rätt skötsel och vård skall kunna upprätthållas. Reservatet kan få mycket stor betydelse för förståelsen och upplevelsen av ett äldre odlingslandskap.

Åsens by är riksintresse nr 79 för kulturmiljövården i Jönköpings län och har högsta bevarande värde Klass 1 i länets bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövården samt naturvärdesklass 2 i länets Ängs- och hagmarksinventering. Denna inventering pekar inte ut några delar av Åsen med särskilt värdefull flora eller fauna. Efter denna inventering har stora restaureringsinsatser gjorts som på sikt gynnar den värdefulla floran i slåtter- och betesmarkerna. Under 1996 har en uppföljning av landskapsvårdsavtal gjorts med en växtinventering i området.

Ändamålet med reservatet skall vara att:

- ☞ skydda Åsens by för framtida generationer.
- ☞ återskapa Åsen till en levande by så som den tedde sig runt sekelskiftet år 1900.
- ☞ förmedla kunskap om ekologiskt anpassad byggnadsvård, kulturmiljö- och landskapsvård.

Detta skall uppnås genom att:

- ☞ all åker- ängs- och betesmark inom reservatet skall brukas och skötas genom de äldre bruksmetoder som var gängse vid tiden 1900-1920.
- ☞ trädgårdarna skall skötas på gammalt sätt med odling av äldre köksväxter, perenner och fruktträd.
- ☞ äldre hägnadssystem med gärdesgårdar och fägator skall iordningställas och hävdas.
- ☞ delar av skogen skall skötas genom blädningsbruk och plockhuggning.
- ☞ djurhållningen skall i möjligaste mån utgå från äldre eller utrotningshotade djurraser.

BYGGNADER

Restaurering och upprustning av byggnaderna startade 1993, som del i ett utbildningsprojekt av Kommunala vuxenskolan och leddes av Jesper Kallhed. Medel för upprustning har erhållits från Länsstyrelsen (byggnadsvårdsmedel) samt Länsarbetsnämnden och Aneby kommun.

Byggnaderna på Åsen 2:3 Södergården är rustade till sekelskifteskaraktär men inredda med el, vatten och avlopp samt modern köksutrustning för att kunna användas som kontor och serveringslokal. Ekonomibyggnaderna är rustade inte moderniserade.

På Åsen 2:4 är bostadshuset iordningställt i det skick som siste ägaren lämnade det 1989 utan el eller vatten. En bod och ett mindre fähus är rustat för hantverksförsäljning resp. djurhållning. Det gamla svinhuset är bibehållet exteriört men invändigt omändrat till lektions- och sammanträdeslokal. Denna byggnad tillhörde tidigare Åsen 2:2. I ladugårdens undervåning finns reception, utställning, handelsbod och upplevelseverkstad. På dess övervåning finns utställning och museum.

Under 1997 färdigställdes två timrade övernattningstugor. Dessa timrades i gammal timringsteknik och är placerade utanför bykärnan i ett skogsparti (omr. 31). Dessa har ingen anknytning till den ursprungliga miljön.

Mer om byggnaderna går att läsa i:

"Dokumentation av byggnader och restaureringsarbeten i Åsens by, Haurida, Aneby kommun". Av Jesper Kallhed, Komvux Aneby. Projektrapport gjord 1994.

"Kulturreseptatet Åsens by. Inredning och information för "Teklas hus", Åsens södergård 1:B. (Öster). En utredning gjord av Annika Blixth, vid Jönköpings läns museum, 2002.

"Byggnadsvårdsprogram med underhållsplan för Åsens by". En inventering gjord av Anna Sundqvist vid Jönköpings läns museum, 2003.

ODLING

Under den första etappen (1996 – 2000) återställdes åkermarken. Cirka 10 ha åker odlades upp, för att visa de gamla åkerformerna och för att ge foder för gårdens djurhållning. Nästa steg var att odla upp den kvarvarande åkern (omr. 46). Fortfarande arbetas det med att kunna odla upp mossodlingarna (omr. 14 och 15).

Vid markbearbetning finns vissa restriktioner:

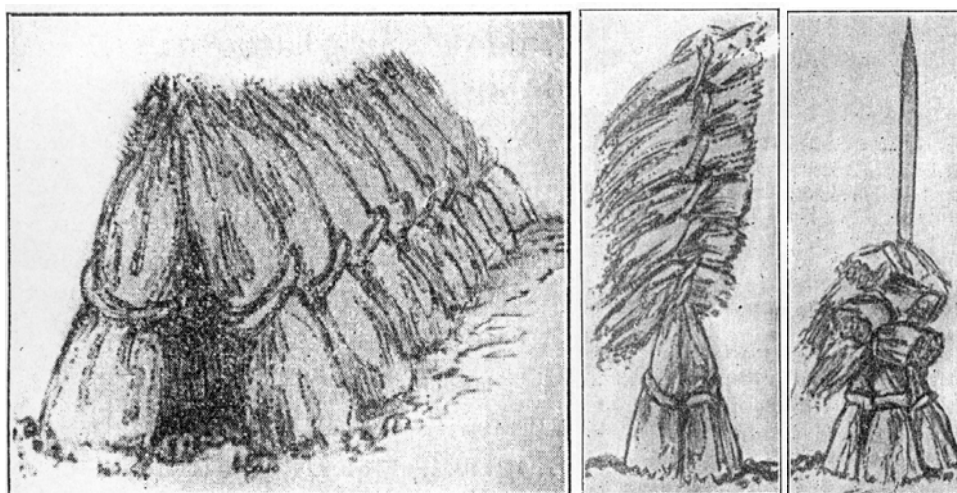
- plöjning får inte ske djupare än tidigare (ca 15 cm.)
- ny odlingssten läggs i nya stentippar
- större jordfasta stenar får ej tas bort

För att få fram ursprungliga åkerkanter bör komplettering ske med mindre jordfräs. De minsta och svårödlade ytorna inhägnas tillfälligt med elstängsel och bearbetas med hjälp av grisar före harvning och sådd.

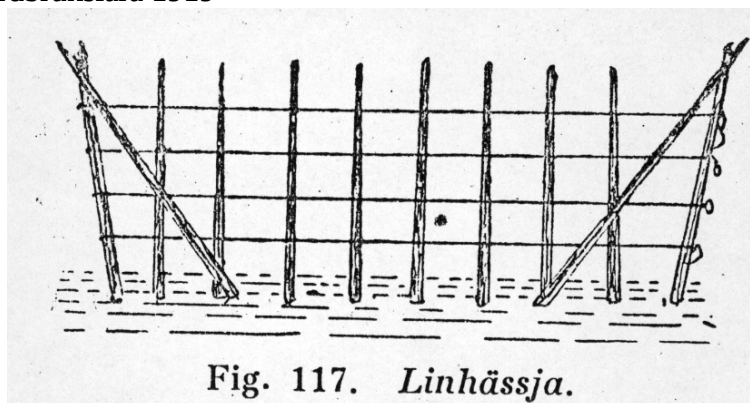
Odling skall i princip ske enligt ett bestämt växtföljdsschema, med 6- eller 7-årig växtföljd. Detta innebär att åkerytor brukas med spannmål och/eller rotfrukter under 3 år, varefter området sås igen med vall i 3 – 4 år.

För några mindre områden gäller tresäde (ca. 1 ha). Första året ligger området i träda, för att andra året odlas Råg – höstsådd. Tredje året odlas Korn – vårsådd. Fjärde året läggs området återigen i träda. På ett mindre område (0,2 ha) gäller ensäde. Där odlas det endast spannmål.

För den fortsatta odlingen bör om möjligt häst och äldre redskap användas. För skörd av spannmål kan handredskap eller självbindare användas. Torkning kan ske enligt nedanstående figur 1.

Figur 1. Ur Jordbrukslära 1919

Figur 2. Ur Jordbrukslära 1919

För höskörden används slåtterbalk eller rotorklippare. Torkning kan ske utbredd på vall om vädret tillåter, men hässjning bör ske vid osäker väderlek. Hässjor görs av trästakar och linor eller ståltråd. Se figur 2. Eventuella pressade höbalar eller ensilagebalar får inte läggas upp inom området. Ängsytor skall slå med lie eller slåtterbalk och gräset skall torkas utbredd på marken.

Gödsling och kemiska bekämpningsmedel

Gödsling med naturgödsel i fast form kan och bör spridas på åker före plöjning i samband med spannmålsodling. Handelsgödsel eller flytgödsel får inte användas. Kemiska bekämpningsmedel får inte heller användas inom åker-, ängs- eller betesmark.

Mer om odlingslandskapet kan läsas i:

"Dokumentation av odlingslandskapet i Åsens by". En kulturgeografisk rapport gjord av Anders Wästfelt, 1993.

"Odlingslandskapets utveckling i Åsens by, Haurida socken och Jönköpings län". En uppsats gjord av Johanna Alton och Fredrik Engman, 1995.

"Jordbrukets utveckling i Åsens by". Utredning gjord av Astrid Eriksson, vid Länsstyrelsen i Jönköpings län, 1997.

Produktionsplan *"Markkarta"*. Gjord av Carl-Johan Axelsson vid Hushållningssällskapet i Jönköping, 2003

DJURHÅLLNING

All djurhållning skall ske utifrån äldre eller utrotningshotade djurraser. För närvarande finns bl. a. väneko, skogsfår, göingeget och linderödssvin. Av praktiska skäl kan endast betesdjur hållas i området. Stallplatser finns i den moderna ladugårdsbyggnaden, som under senhösten 2005 byggts ut.

Stödutfodring får inte ske inom slätter- eller betesmark.

Mer om djurhållningen kan läsas i:

Produktionsplanen *"Kostnadsöversikt av djur-produktion på Åsens by"*. Gjord av Carl-Johan Axelsson, Lars-Olof Larsson, Charlotta Nilsson, vid Hushållningssällskapet i Jönköpings län, 2003

TRÄDGÅRDAR

Alla åtgärder inom tomtmarkerna skall utföras med försiktighet så att gamla träd- och växtsorter sparas och gynnas. De gamla fruktträden skall sparas så länge som möjligt med försiktig beskärning. Nya träd av gamla sorter skall ersätta utgångna och om möjligt skall en del gamla sorter ympas in.

1994 gjordes en inventering av trädgårdarna på Åsen 2:3 och 2:4 av trädgårdstekniker Hans Göransson, Huskvarna. De tre gårdarnas trädgårdar påvisar olika karaktärer och dessa skillnader skall visas. Därför har en separat vårdplan tagits fram.

Mer om trädgårdarna kan läsas i:

Utredningen och inventeringen ”Vårdprogram för trädgårdar i kulturresevatet Åsens by Haurida socken, Aneby kommun” Av Maria Flinck, 2001

”Trädgårdarna på Åsens by Skötselplan till restaurering & förvaltning” Gjord av Kristina Johansson, 2003. Examensarbete vid Hantverksskolan Dacapo

HAMLING

Nyhamling av främst ask görs vid behov i slåttermark och i anslutning till odlingsrösen. Återhamling görs kontinuerligt med 3 – 5 års mellanrum

HÄGNADER

Inom området finns idag hägnader i form av nybyggda trädgårdsgårdar, elstängsel och delar av stenmurar. Det gamla hägnadssystemet och stängselmodellerna är ett viktigt inslag i miljön och rekonstruktionen av Åsens by. Det är därför angeläget att all stängsling görs så att man får en tydlig bild av gamla och nya inslag.

Trädgårdsgårdar.

Trädgårdsgårdar sätts upp i gamla stängsellägen enligt bilaga 3. Gårdsgårdar skall byggas minst 110 cm höga och enligt för trakten traditionell teknik. Minst 10 % av slantvirket skall vara av grövre gran och klyvas. Vid befintliga stenmurar skall gårdsgården gå i mitten av muren eller i synliga rester efter gammalt stängsel. Stängselgenomgångar görs som skyttelgap med minst 5 skyttlar eller grindar. Slanor och störar i fallande längder skall användas. Reparationer och underhåll kan göras med gammalt virke. På befintliga trädgårdsgårdar får inte eltråd eller taggtråd användas. Eventuella övergångar i trädgårdsgården görs som enkla brädtrappor. Genom övriga stängsel görs vinkelgenomgångar.

Taggtråd.

Nyuppsättning av taggtråd får inte ske och gammal tråd byts successivt ut mot trädgårdsgård eller elstängsel.

Elstängsel.

Yttergränserna mot väster, norr och öster hägnas med **permanent elstängsel**. Södra gränsen hägnas med trädgårdsgård. För tillfälliga hägnader runt odlad åker eller fällindelning användes tillfälliga elstängsel.

Permanent elstängsel görs av trästolpar minst 9 cm diam. och slät ståltråd > 2 mm diam. Isolatorer av kraftig plast eller hörnrör. Ledningsdragning vid väg, genomgångar och matarledning skall göras med dubbelisolerad stängselkabel.

Tillfälliga elstängsel görs av plast- eller klena trästolpar och plasteltråd eller elrep. Dessa stängsel skall plockas ner efter betessäsongens slut. Elnät får inte användas.

PARKERING

För närvarande finns det två parkeringsplatser (omr. 40) En som fungerar som besöksparkering med bussparkering medan den andra fungerar som parkeringsplats främst för anställda och vandrahemsgäster.

INFORMATION SKYLTNING

De större informationsskyltarna har satts upp vid ingångarna till kulturreseptet, vid respektive parkeringsplats. Inne i kulturreseptet finns ett antal mindre orienteringsskyltar och orienteringspilar, som hänvisar besökaren rätt. Orienteringsskyltarna behöver dock ses över och förnyas.

Skyltning av de djurraser som finns inom området bör uppföras samt guiden för de som går vandringslederna bör ses över och förnyas. Det finns till exempel fler vandringsleder än vad som står där.

Inga reklamskyltar får placeras inom området.

VÅRD
OMRÅDE NR

Avd.areal

SKÖTSELPLAN

Objekt nr

197

BILAGA 1

Kommun

Aneby

Namn

Åsens by

Nr enl SAM	AVDELNINGSBESKRIVNING	VEGETATIONS MÅLSÄTTNING	HÄVDFORM	ÅTGÄRDER	FORTSATT ÅRLIG VÅRD
1 0,077 12A	Liten åker vid backstugan Lilla Åsaskogen. Åkern var ej i bruk 1997. Området låg obrukad även åren innan dess. År 2005 - Betesvall. Åtgärdat: Åkern har odlats upp under den första perioden. Har sätts igen med vall.	Åker / bete	Åkermark		1. Odling enligt separat odlingsschema.
2 0,738 11A	Åker med långsmal och svårbrukad figur. År 2005 - Betesvall. Åtgärdat: Åkern har odlats upp. Har grovstädats. Åkerrenar har röjts.	Åker	Åkermark		1. Odling enligt separat odlingsschema.
3 0,064 10A	Liten uppodlad åker med efterbete. År 2005 - Betesvall. Åtgärdat: Området har grovstädats och röjts.	Åker / vall	Åkermark		1. Odling enligt separat odlingsschema.

SUMMA AREAL

12,14ha

2006-01-12

Åsa Thorsell 2005

SID. 1

VÅRD
OMRÅDE NR

Avd.areal

SKÖTSELPLAN

Objekt nr

197

BILAGA 1

Kommun

Aneby

Namn

Åsens by

Nr enl SAM	AVDELNINGSBESKRIVNING	VEGETATIONS MÅLSÄTTNING	HÄVDFORM	ÅTGÄRDER	FORTSATT ÅRLIG VÅRD
4 1,014 9A	Åker / vall. Inom området finns bl a. hassel och björk samt ett mindre antal odlingsrösen. Den gamla byvägen tangerar åkern i västra kanten och längst i NV återfanns rester efter en gammal grind. År 2005 - Vårvete. Åtgärdat: Området har röjts fritt från sly och buskage. Har grovstädats. En grind av äldre modell har byggts.	Åker	Åkermark		1. Odling enligt separat odlingsschema.
5 ,121 8A	Liten åker med flera odlingsrösen och hållmark. Inom området växer bl. a. hamlade askar, björk, enbuskar, hassel, apel och nypon. Omgärdas delvis av gårdsgård. År 2005 - Vall Åtgärdat: Rester efter en gårdsgård återfanns så ny gårdsgård har byggts. Sly och buskage har röjts bort närmast åkern.	Åker / vall	Åkermark	1. Trädvård av apel. Döda grenar tas bort.	1. Odling enligt separat odlingsschema. 2. Kontinuerlig hamling. 3. Trädvård av apel vid behov. 4. Gårdsgården repareras vid behov.
6 ,319 6C	Åker / vall. Odlas i tresäde. Åkern ligger utmed den gamla byleden, som här är stensatt. Inom området finns odlingsrösen, hamlade askar, enbuskar, körsbär och nypon. Omgärdas delvis av gårdsgård. År 2005 - Vårkorn. Åtgärdat: Odlingsrösen har röjts och taggtråd tagits bort. Åkern har odlats upp.	Åker / Tresäde	Åkermark		1. Odling enligt separat odlingsschema. Tresäde. 2. Åkerkanter och odlingsrösen röjs fria från sly vid behov 3. Gårdsgården repareras vid behov. 4. Kontinuerlig hamling.

SUMMA AREAL

12,14ha

2006-01-12

Åsa Thorsell 2005

SID. 2

VÅRD
OMRÅDE NR

Avd.areal

SKÖTSELPLAN

Objekt nr

197

BILAGA 1

Kommun

Aneby

Namn

Åsens by

Nr enl SAM	AVDELNINGSBESKRIVNING	VEGETATIONS MÅLSÄTTNING	HÄVDFORM	ÅTGÄRDER	FORTSATT ÅRLIG VÅRD
7 656 15A	Åker med odlingsrösen. Omgärdas delvis av gårdsgård, delvis av elstängsel. År 2005 - Havre. Åtgärdat: Igenväxt åkerren har röjts fri från ask, körsbär och apel. Har odlats enligt separat odlingsschema.	Åker / vall	Åkermark		1. Odling enligt separat odlingsschema. 2. Gårdsgården repareras vid behov.
8 1,105 16A	Flikig åker med odlingsrösen och trädbeväxta åkerholmar. Björk dominerar. Omgärdas med gårdsgård. År 2005 - Havre / Matpotatis. Åtgärdat: Området har odlats enligt separat odlingsschema.	Åker / vall	Åkermark		1. Odling enligt separat odlingsschema. 2. Röjning av sly på åkerholmarna och odlingsrösen görs vid behov. 3. Gårdsgården repareras vid behov.
9 48 3A	Åker med flera odlingsrösen. Nya röjningsrösen har placerats mot gränsen till omr. 17. Var tidigare betad åker. År 2005 - Vårkorn. Åtgärdat: Området har odlats enligt separat odlingsschema.	Åker / vall	Åkermark		1. Odling enligt separat odlingsschema. 2. Åkerkanterna följs ända ut vid jordbearbetning.

SUMMA AREAL

12,14ha

2006-01-12

Åsa Thorsell 2005

SID. 3

VÅRD
OMRÅDE NR

Avd.areal

SKÖTSELPLAN

Objekt nr

197

BILAGA 1

Kommun

Aneby

Namn

Åsens by

Nr enl SAM	AVDELNINGSBESKRIVNING	VEGETATIONS MÅLSÄTTNING	HÄVDFORM	ÅTGÄRDER	FORTSATT ÅRLIG VÅRD
14 504 23A	Urdikad gammal mossodling med en vattenkälla invid landsvägen. Fuktig mark som har försökts plöjas upp. Kraftledning går igenom. Området har tidigare hävdats med bete. År 2005 - Träda vall. Åtgärdat: Den norra delen har röjts fri från björk och gran. Diken har röjts fria från sly och älgört. Vattenkällan har röjts.	Åker / bete Mossodling	Åkermark	1. Jordbearbetning av mosstegar.	1. Fortsatt bete. 2. Successiv uppodling av mosstegar. 3. Odling enligt separat schema.
15 114	Urdikad mossodling öster om landsvägen. Fuktig mark med visst inslag av sly. Utmed landsvägen löper ett elstängsel. År 2005 - Träda vall. Åtgärdat: Den norra delen har röjt fri från björk, sälk och gran. Taggtråd har tagits bort och diken rensats.	Bete / åker Mossodling	Åkermark		1. Bete med nötkreatur. 2. Successiv uppodling. 3. Odling enligt separat odlingsschema.
16 028 7A	Liten åkeryta med odlingsrösen och björkar intill. På odlingsrösen växer örnbräken. År 2005- Betesvall. Åtgärdat: Åkern har odlats upp. Friröjning på 2 meter runt åkerkanterna har gjorts och bete har skett tills vidare.	Åker / vall	Åkermark		1. Odling enligt separat odlingsschema. 2. Röjning på och omkring odlingsrösen vid behov.

SUMMA AREAL

12,14ha

2006-01-12

Åsa Thorsell 2005

SID. 4

VÅRD
OMRÅDE NR

Avd.areal

SKÖTSELPLAN

Objekt nr

197

BILAGA 1

Kommun

Aneby

Namn

Åsens by

Nr enl SAM	AVDELNINGSBESKRIVNING	VEGETATIONS MÅLSÄTTNING	HÄVDFORM	ÅTGÄRDER	FORTSATT ÅRLIG VÅRD
23 33 13A	Åker med odlingsrösen. Inom området växer bl. a. körsbär, enbuskar och björk. År 2005 - Vall Åtgärdat: Åkern har odlats upp och därefter odlats enligt separat odlingschema.	Åker / vall	Åkermark		1. Odling enligt separat odlingschema. 2. Åkerkanterna följs ända ut vid jordbearbetning. 3. Røjning på och omkring odlingsrösen vid behov.
24 577 14A	Långsmala åkerytor på högplatå mellan partier med berg i dagen och odlingsrösen. Inom området växer bl. a. tall, körsbär, ek, bok, nypon och enbuskar. År 2005 - Betesvall. Åtgärdat: Åkerytorna har plöjts eller frästs upp med ungefär 10 års intervall. Har såtts igen med vicker och vallfrö.	Åker / vall	Åkermark	1. Avverkning av 2 bokar mellan äldre ekar, på branten mot Prästgården. 2. Røjning omkring odlingsrösen. 3. Stängslingen ses över så djuren hålls inne.	1. Odling enligt separat odlingschema. 2. Røjning på och omkring odlingsrösen vid behov. 3. Bete.
30 57 17A	Åker. Åkerytor som uppodlats i sen tid. Här finns flera odlingsrösen samt en stensatt markväg ner mot äldre lertäkt. År 2005 - Betesvall. Åtgärdat: Odlingsrösen har röjts och platsen har betats.	Åker	Betesmark		1. Tills vidare bete. 2. Uppodling ca. vart 10:de år.

SUMMA AREAL

12,14ha

2006-01-12

Åsa Thorsell 2005

SID. 5

VÅRD
OMRÅDE NR

Avd.areal

SKÖTSELPLAN

Objekt nr

197

BILAGA 1

Kommun

Aneby

Namn

Åsens by

Nr enl SAM	AVDELNINGSBESKRIVNING	VEGETATIONS MÅLSÄTTNING	HÄVDFORM	ÅTGÄRDER	FORTSATT ÅRLIG VÅRD
35	Kålgård. Åker. Ca. 10 x 20 meter. Omgärdas med gärdsgård. År 2005 - igenvuxen med högt gräs.	Åker	Åkermark	1. Rökning av högt gräs. 2. Odlas upp med betor och rovor.	1. Odling enligt separat odlingsschema. 2. Gärdsgården repareras vid behov.
,01	Åtgärdat: Gärdsgård har byggts runt om åkern och ett elstängsel har flyttats till rågången i öster. Åkerytan totalröjdes fri från sly av björk, sälg, rönn och gran. 1,5 meter utanför åkern röjdes också. Betats.				
38	Öppen betad åker med åkerholmar, smala åkerytor och ett stort antal odlingsrösen. Inom området växer bl. a. rönn, lönn, björk och enbuskar. Omgärdas delvis av gärdsgård, delvis av elstängsel. År 2005 - Vall.	Odlad åker	Åkermark		1. Odling enligt separat odlingsschema. 2. Slyrökning på och omkring åkerholmar och odlingsrösen görs vid behov. 3. Gärdsgården repareras vid behov.
,706	Åtgärdat: Den norra delen av åkern bearbetades under 1996 av grisar. Uppodlingen har skett successivt och har därefter skett enligt separat odlingsschema. Odlingsrösen har röjts fria från sly.				
18A					

SUMMA AREAL

12,14ha

2006-01-12

Åsa Thorsell 2005

SID. 6

VÅRD
OMRÅDE NR

Avd. areal

SKÖTSELPLAN

Objekt nr

197

BILAGA 1

Kommun

Aneby

Namn

Åsens by

Nr enl SAM	AVDELNINGSBESKRIVNING	VEGETATIONS MÅLSÄTTNING	HÄVDFORM	ÅTGÄRDER	FORTSATT ÅRLIG VÅRD
45 364 18B	Öppen åker med smala åkerytor, åkerholmar och ett stort antal odlingsrösen. Inom området växer bl. a. apel, björk, körsbär och ask. År 2005 - Vall. Området utgörs idag av tidigare omr. 44 och 45. Åtgärdat: All plöjbar marken har successivt odlats upp och därefter odlats enligt separat odlingsschema. Slyröjning och slåtter har skett på odlingsrösen.	Odlad åker	Åkermark		1. Odling enligt separat odlingsschema. 2. Slyröjning och slåtter på odlingsrösen och åkerholmar vid behov. 3. Bete.
46 1,051 19A	Större gammal åker med flera odlingsrösen, som även betas. Inom området växer bl. a. apel och ask. Omgärdas delvis av gårdsgård, delvis av elstängsel. År 2005 - Vall 1. Åtgärdat: Området har betats.	Betad vall / åker	Åkermark		1. Odling enligt separat odlingsschema. 2. Gårdsgården repareras vid behov.
52 821 6A	Åker / vall. Inom området växer bl. a. björk, hamlade askar och enbuskar. Flera odlingsrösen finns inom området. Omgärdas av gårdsgård. År 2005 - Vall. Åtgärdat: Området har odlats enligt separat odlingsschema.	Åker	Åkermark		1. Odling enligt separat odlingsschema. 2. Gårdsgården repareras vid behov. 3. Kontinuerlig hamling.

SUMMA AREAL

12,14ha

2006-01-12

Åsa Thorsell 2005

SID. 7

VÅRD
OMRÅDE NR

Avd. areal

SKÖTSELPLAN

Objekt nr

197

BILAGA 1

Kommun

Aneby

Namn

Åsens by

Nr enl SAM	AVDELNINGSBESKRIVNING	VEGETATIONS MÅLSÄTTNING	HÄVDFORM	ÅTGÄRDER	FORTSATT ÅRLIG VÅRD
53 ,573 4A	Åker med åkerholmar och odlingsrösen. Inom området växer björk, enbuskar, apel, körsbär och rönn. En brunn finns inom området. Omgärdas av gårdsgård. År 2005 - Vall. Åtgärdat: Åkern har odlats upp och därefter skötts enligt särskilt odlingsschema.	Åker / vall	Åkermark	1. Spåntak till brunnen bör bytas ut.	1. Odlas enligt separat odlingsschema. 2. Åkerholmar och odlingsrösen röjs fria från sly vid behov. 3. Brunnens skick kontrolleras och repareras vid behov. 4. Gårdsgården repareras vid behov.
54 ,281 20A	Liten åker med stora odlingsrösen i gränsen mot söder. Inom området växer nypon och enbuskar. Området omgärdas med gårdsgård. Ensäde. År 2005 - Havre. Åtgärdat: Området har successivt odlats upp och sedan betats med nöt eller får.	Betesvall / åker	Åkermark	1. Gårdsgården bör repareras.	1. Bete med nöt eller får. 2. Odlas enligt separat odlingsschema. Ensäde. 3. Gårdsgården repareras vid behov.
56 ,233 5A	Liten, gammal, åker med odlingsrösen, Inom området växer bl. a. björk, tall, enbuskar, gran och nypon. Området kantas delvis av elstängsel delvis av gårdsgård. År 2005 - Vall. Åtgärdat: Åkerkanterna har friröjts två meter runt om. Åkern har slagits under sommaren för vallfoder.	Åker / vall	Åkermark		1. Slåtter under sommaren för vallfoder. 2. Bete. 3. Uppodling sker ca. vart 10:de år.

SUMMA AREAL

12,14ha

2006-01-12

Åsa Thorsell 2005

SID. 8

VÅRD
OMRÅDE NR

Avd.areal

SKÖTSELPLAN

Objekt nr

197

BILAGA 1

Kommun

Aneby

Namn

Åsens by

Nr enl SAM	AVDELNINGSBESKRIVNING	VEGETATIONS MÅLSÄTTNING	HÄVDFORM	ÅTGÄRDER	FORTSATT ÅRLIG VÅRD
59 ,126 2A	Åker med odlingsrösen i åkerkanterna. Omgärdas av elstängsel. År 2005 - Vall. Åtgärdat: Området har odlats enligt separat odlingsschema. Aspsly har röjts bort.	Åker / vall	Åkermark		1. Odling enligt odlingsschema.
61 ,234 1A	Välskyltad (midsommarråg) åker med odlingsrösen på och intill området. Vid odlingsrösena växer enstaka björkar. Området angränsar bl. a. till parkeringsplats. År 2005 - Midsommarråg. Åtgärdat: Åkerrenar och odlingsrösen har röjts fria från sly. Parkeringsplats för bussar anordnades i den sydöstra delen.	Åker	Åkermark		1. Odling enligt separat odlingsschema.
63 ,472 18C	Området utgör bl. a. Linderödssvinens rasthage. Uppbökad mark där det växer hamlade askar och körsbär. Tidigare var detta öppen betad åker med ett större röseområde. Området har förlängts. Åtgärdat: All tillgänglig odlingsbar mark har successivt odlats upp och bökats upp av grisar. Odlingsrösen har röjts fria från sly och slagits.	Odlad åker	Åkermark		1. Odling enligt separat odlingsschema. 2. Slyröjning och slåtter på odlingsrösen.

SUMMA AREAL

12,14ha

2006-01-12

Åsa Thorsell 2005

SID. 9

VÅRD
OMRÅDE NR

Avd.areal

Nr enl SAM AVDELNINGSBESKRIVNING

SKÖTSELPLAN

VEGETATIONS
MÅLSÄTTNING

HÄVDFORM

ÅTGÄRDER

Objekt nr **197**

BILAGA 1

Kommun **Aneby**

Namn

FORTSATT ÅRLIG VÅRD

64

Åker. Inom området växer bl. a. björk och
enbuskar. Omgärdas av gårdsgård. År 2005
- Vall.

Åker

Åkermark

1. Odling enligt separat schema.

,573

Området har delats av från omr. 52

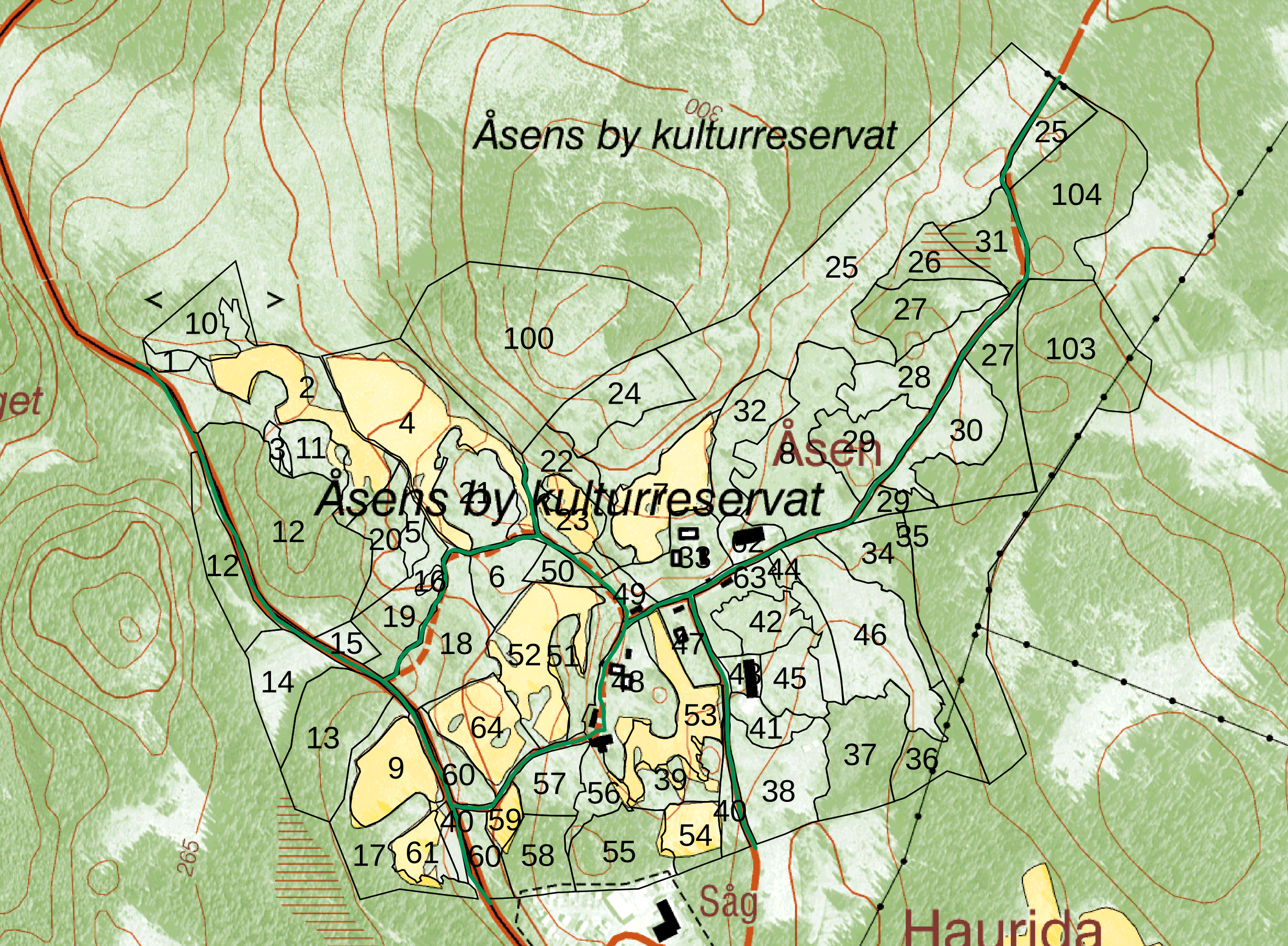
SUMMA AREAL

12,14ha

2006-01-12

Åsa Thorsell 2005

SID. 10

UTBYGGNAD AV PRÄSTGÅRDENS LADUGÅRD

- FÖRSLAG TILL FÅRHAGE -

Förslag 1

Ett stängsel dras öster ut från utbyggnaden, över till åkerholmen intill byvägen. Vid åkerholmen följs åkerkanten. Staketet dras vidare upp till gårdsgården mot omr. 29.

Fördel med förslaget:

Besökare kan lätt betrakta djuren på nära håll.

Åkerholmen kommer betas tidigt på året.

Nackdel med förslaget:

Del av åkern kommer att styckas av.

Jordbearbetningen av åkerflikarna kommer att begränsas.

Förslag 2

Ett elstängsel sätts upp utmed åkerkanten norrut från utbyggnaden. Upp till grinden mot omr. 25. Fårhagen utgörs av omr. 32.

Fördel med förslaget:

Ingen åker tas i anspråk.

Lätt att få ut djuren till annat bete.

Nackdel med förslaget:

Flera olika stängseltyper inom ett litet område.

Besökare kommer att vandra bland djuren.

Besökare kan dra sig för att vandra igenom området p.g.a. djuren.

FÖRSLAG TILL ALLMOGEÅKER

Det vi idag kallar för en allmogeåker, var förr en helt vanlig åker som bedrevs inom ett småskaligt jordbruk. På en allmogeåker sker odlingen med äldre bruksmetoder, utan kemisk ogräsbekämpning och handelsgödsel och helst odlas äldre sorter av spannmål. Men även andra jordbruksgrödor är tänkbara, såsom lin, raps, senap och bovete. Nyare grödor kan kombineras med bevarande av hotade åkerogräs, såsom till exempel honungsört.

I en rågåker hittas framför allt ogräs som åkerkösa, blåklint, riddarsporre, klätt och sminkrot. I en linåker var bland annat linsnärja, lindådra och linnåra vanliga.

I allmänhet gynnas fler ogräsarter i höstsådda allmogeåkrar, än vårsådda åkrar. Bland annat för att det är enklare att få växterna att etablera sig på hösten och vid den perioden är fuktigheten i marken god, till skillnad för på våren då torrperioderna är hårdare och oftare. Vårsådden bör därför ske tidigt.

Anledningen till att dessa före detta ogräs har minskat drastiskt var bland annat på grund av en mer effektiv utsädesrensning, sortförädling, effektivare metoder vid insådd, högre gödslingsnivåer och effektiv kemisk ogräsbekämpning som utvecklades under 1900-talet.

Läs mer om allmogeåker i:

Allmogeåkern – När såg Du en vallmo senast? av Länsstyrelsen Skaraborg och Skövde kommun.

Hotade åkerogräs – Biologi och bevarande i Allmogeåkrar av Roger Svensson, Marita Wigren-Svensson och Torleif Ingelög.

Rekommenderade åkerarealer:

- Vårdområde 54 – ensäde. Det är en åker som finns nära parkeringen, vilket lätt kan besökas samt ligger idag lite i skymundan.
- Vårdområde 1 – vid torpgrunden. En åker som passeras av de som vandrar den röda leden. Är inte så stor till ytan.
- Övrigt: En mindre yta på några kvadratmeter som styckas av från ett större område. Till exempel en flik av någon av de mer flikiga åkrarna – Vårdområde 7 eller 8.